

Bisdom van Vliet, Paulina Maria (1840–1923)

BISDOM van VLIET, Paulina Maria, ook bekend als ‘weduwe Le Fèvre de Montigny’ (geb. Haastrecht 30 juni 1840 – gest. Haastrecht 1 juni 1923), burgemeestersvrouw; liet haar woonhuis met inboedel en een groot deel van haar vermogen na aan een stichting die de opdracht kreeg het woonhuis in te richten als museum; dochter van Marcellus Bisdom van Vliet (1806–1877), burgemeester, en Maria Elisabeth Knogh (1802–1871), onderneemster. Paulina Bisdom van Vliet trouwde op 20 augustus 1869 in Haastrecht met Johan Jacob le Fèvre de Montigny (1840–1881), marine-officier. Ze kregen geen kinderen.

Paulina werd geboren en groeide op aan de Hoogstraat in Haastrecht, in het huis dat tegenwoordig nummer 154 heeft. Haar vader was koopman en burgemeester van Vliet, Haastrecht, Vlist, en Bonrepas. Haar moeder was eerder getrouwd geweest met de Haastrechtse koopman Abraham Ledeboer die in 1837 was overleden. Beide ouders waren nazaten van vermogende regentenfamilies. Paulina groeide op met halfbroer Cornelis Ledeboer, halfzus Catharina Geertruida Ledeboer, en halfzus Aegidia Johanna Elisabeth Ledeboer. Cornelis en Catharina Geertruida overleden in 1851. Paulina werd mede opgevoed door gouvernante Elisabeth Esther Krom. In 1869 trouwde ze met Johan Jacob le Fèvre de Montigny en verhuisde met hem naar de toen nieuwe woonwijk Bezuidenhout bij Den Haag.

Nadat zowel moeder als grootmoeder aan vaders kant, Paulina Maria Hondorff Block, in 1871 waren overleden, liet vader Marcellus het oude huis van zijn moeder, tegenwoordig Hoogstraat 166, afbreken en van 1874 tot 1877 geheel nieuw opbouwen. In hetzelfde jaar dat dit nieuwe huis voltooid werd, overleed ook vader. Paulina en Johan verhuisden daarop naar het nieuwe huis en Johan werd de nieuwe burgemeester van Haastrecht en Vlist. Paulina nam haar twee dienstbodes uit Den Haag, Maria Bosch en Pietertje van Dam, mee naar Haastrecht. Pietertje van Dam zou 39 jaar lang haar dienstbode blijven.

Paulina en Johan kregen geen kinderen. In 1881 overleed Johan en Paulina bleef als zeer rijke weduwe alleen achter in het grote huis vol erfstukken. Paulina zou niet hertrouwen en al in 1891 had zij vastomlijnde plannen gemaakt om na haar overlijden van haar huis met inboedel een museum te laten maken. Uit dat jaar stamt de eerste versie van haar testament waarin zij verzoekt een stichting op te richten die haar vermogen beheert, haar graf verzorgt, en het museum inricht.

Zonder officiële rol of functie wierp Paulina zich de rest van haar leven op als beschermvrouw of sponsor van onder andere de Protestantenvond, een brei- en naaischool, de plaatselijke ijsclub, een gymnastiekvereniging, diverse muziekverenigingen, en kunst- en sportgebouw Concordia.

In 1890 nam Paulina huisknecht Albert Muurling in dienst. Hij werd Paulina's secretaris en administrateur en behartigde ook na Paulina's dood haar belangen als executeur-testamentair en eerste bestuurder van Stichting Bisdom van Vliet.

Paulina stierf op 1 juni 1923. Op 5 juni werd ze bijgezet in de grafkelder in de tuin voor haar huis, waar haar in 1881 gestorven echtgenoot Johan toen al lag begraven. Op 13 mei 1924 ging haar huis als ‘museum der Stichting Bisdom van Vliet’ open voor bezoekers. Sindsdien kunnen de bezoekers het vele antiek uit haar inboedel

en de oorspronkelijke aankleding van het 19^e-eeuwse huis bewonderen. In 2016 heeft het museum de naam ‘Paulina Bisdom van Vliet’ gekregen, inclusief haar roepnaam.

De inhoud van een verzegeld pakketje waarop Paulina had geschreven dat het niet eerder dan 100 jaar na haar overlijden geopend mocht worden, werd op 8 september 2023 bekendgemaakt aan het publiek. Dit pakketje stond lange tijd bekend als ‘Het geheim van Haastrecht’. Het bleek te gaan om een rouwdagboek dat Paulina bijhield gedurende het jaar 1882 — het jaar na het overlijden van haar echtgenoot Johan.

Over Paulina doen veel verhalen de ronde waarvan een feitelijke onderbouwing ontbreekt. Zo zou ze het gebouw Concordia zó voor de katholieke kerk hebben laten plaatsen dat ze die kerk niet meer hoefde zien vanuit haar huis, zou ze verlangd hebben dat de wieden van molens stilgezet werden als zij met haar rijtuig passeerde, en zou ze zich verzet hebben tegen elektriciteit en auto's. Veel van deze verhalen vinden hun oorsprong in Haastrechtse anekdotes die vaak met bewondering, maar soms ook met afgunst werden doorverteld. Deze verhalen zijn ook in boeken en tijdschriftartikelen terechtgekomen.

Archivalia

- Museum Paulina Bisdom van Vliet, Archief van de familie Bisdom van Vliet.
- Registers Burgerlijke Stand Haastrecht 1840-1923.
- Streekarchief Midden-Holland, Secretariearchief Haastrecht, toegang 824, Bevolkingsregisters 1846–1850, 1850–1860, 1860–1870, 1870–1880, 1880–1890, 1890–1900, en 1900–1922, inv.nrs. 720 t/m 752.
- Gemeentearchief Den Haag, Bevolkingsboekhouding, toegang 0354-01, 1861–1879, Suppletoir register.
- Streekarchief Midden-Holland, Regionaal archief Haastrecht, Collectie Hoofd, toegang 828, inv.nr. 18 (brief en fragment van een brief van Paulina aan Mientje Blanken).
- Streekarchief Midden-Holland, Notarieel archief Bergambacht 1843–1935, toegang 743, Notaris J.P. Mahlstedde, Minuutakten 1891, inv.nr. 78, akte 5735 (eerste testament van Paulina).
- Streekarchief Midden-Holland, Collectie varia, toegang 200, inv.nrs. 702 en 703 (aantekeningen door voormalig dienstbode Geertruida Vogelaar).

Literatuur

- Carla de Jonge, *Gids door het museum der Stichting Bisdom van Vliet* (Haarlem 1924).
- Nico Rost, *Reisdagboek uit de Krimpenerwaard* (Rotterdam 1954).
- Carla de Jonge, *Gids van het Museum der Stichting Bisdom van Vliet* (Haastrecht 1963).
- Wim Braasem, *In Haastrecht staat een huis. Museum Bisdom van Vliet* (Den Haag 1979).
- Hans Slooter, *Een vrouw in een herenhuis. Het leven van Pauline Marie le Fèvre de Montigny Bisdom van Vliet* (Gouda 1994).
- Jacob Kort, *Het archief van de familie Bisdom van Vliet (1190) 1717–1923 (1924)* (Den Haag 1995).
- Barbara Laan, *Museum Bisdom van Vliet Haastrecht* (Haastrecht 2010).
- Cor van Someren, *Paulina, de laatste Bisdom van Vliet* (Gouda 2013).
- Yvonne van der Knaap, *Paulina le Fèvre de Montigny geboren Bisdom van Vliet (1840–1923), beschermvrouwe van het Haastrechtse verenigingsleven* (Stolwijk 2013).

- Marco Bakker, *Waar woonde burgemeester Marcellus?* (Gouda 2017).
- Arnold van Rheenen, Riëtte van Lint, Marco Bakker, *Een rondleiding door het huis. Museum Paulina Bisdom van Vliet* (Haastrecht 2017).
- Els Kloek (ed.), 'Paulina Maria Bisdom van Vliet, oprichtster museum' in: *1001 vrouwen in de 20ste eeuw* (Nijmegen 2018).
- Marco Bakker, 'In dienst bij Paulina', *De Schatkamer. Regionaal Historisch Jaarboekje 2019 Midden-Holland* (2019) 21–29.
- Marco Bakker, *Gekoesterde kleinoden* (Gouda 2019).
- Marco Bakker, *Het archief van de familie Bisdom van Vliet (1296) 1687–1923 (1995)* (Gouda 2019).
- Barbara Laan, *Museum Paulina Bisdom van Vliet Haastrecht* (Haastrecht 2019).
- Marco Bakker, 'De onbekende genealoog', *Gens Nostra* 2 (2021) 100-104.
- Marco Bakker (ed.), *Een rondleiding door het huis. Museum Paulina Bisdom van Vliet* (Haastrecht 2023).
- Ancora Dupain, 'Het geheim van Haastrecht: Een dagboek uit 1882', *De Haveked-rechter* 3 (2023) 5–9.
- Marco Bakker (ed.), *De erfenis van Paulina. Haar leven, haar huis, haar museum* (Haastrecht 2024).